

עומקא דפרשה

זכירת יצ"מ בשבת ויו"ט
העברת האמונה בטהרתה
שבת וזכר ליצ"מ

מזכירין יצ"מ בלילות
זכירת יצ"מ בקטן
זכירת אהבת ה' לישראל

פר' ראה - בעניני זכירת יצ"מ
בס"ד ערב ש"ק כ"ט מנחם-אב תשע"ב

מצות זכירת יציאת מצרים בקטן

הרב צבי רותן

א. בשו"ע סי' ע' ס"א פסק דנשים ועבדים פטורין מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונכון הוא ללמדם שיקבלו עליהם עול מלכות שמים ובסעיף ב' כתב השו"ע וקטנים פטורים לר"ת כשלא הגיעו לחינוך ולרש"י אפי' הגיעו לחינוך מפני שאינו מצוי אצלו בזמן ק"ש בערב וישן הוא בבוקר ומסיים השו"ע דראוי לנהוג כר"ת, וכתב המשנ"ב דסברת רש"י דכיון דאין אביו אצלו לכן אין צריך לחנכו בזה, ובמה שמסיים השו"ע דראוי לנהוג כר"ת כתב דאע"ג דמדינא מסתברא כרש"י וכ"כ הגר"א אעפ"כ נכון לנהוג כר"ת וכן משמע מדברי הרמב"ם.

ב. והנה כ"ז לענין מצות ק"ש, ויש להסתפק לענין מצות זכירת יציאת מצרים שיש מצוה להזכיר יצ"מ ביום ובלילה, וכדכתב הרמב"ם בפ"א מהל' ק"ש ה"ג שאעפ"י שאין מצות יציאת נהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יצ"מ ומצוה להזכיר יצ"מ ביום ובלילה למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. וא"כ לכאורה קטנים צריכים להזכיר יצ"מ ולפי ר"ת דבקר"ש חייבים מגיל חינוך פשיטא שיש לחייב אף בזכירת יצ"מ בגיל חינוך, אבל לפי רש"י דבקר"ש האב פטור מלחנכו משום דאין מצוי אצלו בבוקר, ובערב הקטן ישן, כ"ז מהני דווקא לענין מצוות ק"ש אבל לענין זכירת יצ"מ דחייבו כל היום ואפי' אחר זמן ק"ש וכדכתב המשנ"ב סימן ע' סק"כ דחייב להזכיר יצ"מ אפי' לאחר שעבר זמן קר"ש שזו היא מצוה בפני עצמה ומצותה כל היום עיי"ש, וא"כ שייך חינוך ע"ז במשך היום, ואף דלענין זכירת יצ"מ על הערב יש לומר שהוא פטור כיון שאין האב מצוי אצל הקטן דהוא ישן, אך לענין החיוב של זכירת יצ"מ של היום יש לחנכו במשך כל היום. ודבר זה מצוי מאוד בילדים בגיל שש שבע שהגיעו לחינוך שאם לא מקפידים שיאמרו בתת"ם את פרשה אחרונה של ק"ש ואין מזכירין יצ"מ ביום, צריך האב לחנכם כשנמצא עמם במשך היום, וצ"ע אמאי אין נוהגים כן.

ג. ונראה לומר דבר חידוש דהנה כתב המשנ"ב בסימן ס"ג סקט"ז ודע דיש ג' דעות בין הפוסקים, י"א דרך פסוק ראשון בלבד הוא מן התורה וי"א דכל הפרשה ראשונה הוא מן התורה וי"א דגם השניה הוא מן התורה, ופרשת יציאת לכו"ע מן התורה כדי להזכיר בה יצ"מ ותקנו להזכיר בזמן ק"ש ע"כ.

ומקור דברי המשנ"ב הוא מהגמ' בברכת דף יג: דאמרינן ת"ר שמע ישראל ה' אלוהינו וכי' זו קר"ש של ר' יהודה נפשי א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עול מלכות שמים, ה"א בר פנתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים, והגמ' מסתפקת אם חוזר וגומרה או אין חוזר וגומרה (לאחר שעמדו התלמידים) בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה ורבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה, א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אין חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יצ"מ אלא לדיך דאמרת חוזר וגמרה למה ליה לאהדורי תמיד על שמעתא דיש בה יצ"מ, וענה לו ר"ש ברבי כדי להזכיר יצ"מ בזמנה וכתב רש"י בזמן קר"ש והיינו שיש ענין לומר זכירת יצ"מ לכתחילה בזמן קר"ש.

ולפי"ז נראה דיש פטור של חינוך בקטנים שהגיעו לחינוך בזכירת יצ"מ ומשום דכיון דהמצוה בחינוך הוא שהקטן יעשה את המצוה בשלימות אף לענין המצוה דרבנן בתוך המצוה ואף לענין ההידור מצוה צריך שהקטן יוכל לעשות את המצוה כתיקונה, וראיה לדבר מהא דאמרינן בסימן י"ז שקטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו יציאת וכתב הרמ"א ויודע לאחוז היציאת בידו בשעת ק"ש, והיינו שאף שאין זה מעכב בלהתעטף של הקטן אך צריך שיעשה את המצוה בשלמות וכיון שאין יודע לאחוז את היציאות מעכב את המצוה, וכן יש ראייה מהא דהחייב של קטן בלולב הוא מזמן שיוודע לנענע את הלולב אף שאין הנענועים בעיקר המצוה ולפי"ז נראה דאף הכא לענין זכירת יצ"מ כיון שאין שייך לחנך את הקטן על הדין לכתחילה ומשום דלכתחילה צריך שיזכיר את הזכירת יצ"מ בזמן ק"ש לכן קטן לא חייבים לחנכו בזכירת יצ"מ.

מזכירין יציאת מצרים בלילות

הרב צבי יהודה קראוס

גרסינן במשנה פ"ק דברכות, א"ר אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות, והר"מ פירש וז"ל, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא אמר בן שבעים שנה, כי לא היה בן שבעים אלא צעיר לימים היה, והיה מרבה לשנות וללמוד ולקרות יום ולילה עד אשר תשש כוחו ונזרקה בו שיבה וחזר כזקן בן ע' שנה, והיה התחלת השיבה ברצונו כמבואר בגמ' ; עכ"ל, ומבואר דמפרש דמחמת יגיעתו בתורה תשש כחו וע"ז קאמר הרי אני כבן שבעים שנה.

וכבר תמהו המפרשים דהר"מ פירש נגד הגמ', דכך אי' בגמ' ברכות דף כ"ח ע"א, דכשבאו חכמים למנות את ראב"ע לנשיא והלך ושאל בעצת אשתו, אמרה ליה לית לך חיותא, [אין לך שערות לבנות של זקנה וראוי לדרשן להיות זקן], ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה, איתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיותא [י"ח שורות של זקנה], היינו דקאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה; ע"כ דברי הגמ', ומבואר להדיא דהלבינו שערותינו בדרך נס כדי שיתקבלו דבריו, ואיך נייד הר"מ מזה ופירש פירוש אחר.

ולפני שנבא ליישב דברי הר"מ, נקדים ונאמר דהר"מ אזיל בזה לשיטתיה, דהנה, מצינו שנחלקו הראשונים בפירוש דברי המשנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות, דהרע"ב פירש זכיתי מלשון נצחתי, אולם הר"מ פירש וז"ל, לא זכיתי לידע הרמז שנרמז בכתוב בחיוב קריאת פרשת יציאת בלילה עד שדרשה בן זומא; עכ"ל. והנה, לפי זה שפיר הוכרח הר"מ לפרש דמאי דקאמר הרי אני כבן שבעים שנה הוא אות ליגיעתו בתורה, דלא מצי לפרש דהוא מחמת הנס שנעשה לו, דא"כ מאי קמתמה ראב"ע דאף שאני כבן ע' שנה אעפ"כ לא זכיתי, וכי משום שנעשה לו נס יש לו לדעת את הרמז הנרמז בפסוק, ולכן הוכרח הר"מ לפרש דקאי איגיעתו בתורה, וא"כ שפיר קאמר, דאע"פ שיגיעתי יגיעות רבות בתורה עד שנחלש כחי, אעפ"כ לא זכיתי לדעת את הרמז הזה.

אולם הרע"ב לא פירש כן, משום שהרע"ב לשיטתו שפירש זכיתי מלשון נצחתי, וא"כ שפיר יש לפרש דמאי דקאמר הרי אני כבן ע' שנה קאי אנס שנעשה לו, דהיה ראב"ע תמה על עצמו, דאף שנעשה לו נס וכולם ראו גודל מעלתו ושמשמאי הסכימו לו, אעפ"כ לא נקבע הלכה כמותו ולא ניצח את החכמים עד שבא בן זומא.

אלא שעדיין פש לן לברר דהיא גופא קשיא, דמה הכריח להר"מ לפרש כפירוש הזה ודלא כסוגיית הגמ' הנ"ל.

והנר' בזה, דבאמת ק' טובא פי' הרע"ב במה שפירש זכיתי מלשון נצחתי, דמזה משמע דעד שבא בן זומא לא ניצח, אבל לאחר שבא בן זומא שפיר ניצח, ולכאור' במשנה מבואר להיפוך, דחכמים לא הסכימו לבן זומא ודחו הדרשא שלו, וצ"ל כמ"ש בתוי"ט דהמשנה כאן קיצרה, ובגמרא מבואר המשך המו"מ בין בן זומא לחכמים, ובהמשך המו"מ ניצח בן זומא לחכמים, ע' בדבריו, וא"כ י"ל דהר"מ כאן בפירושו פירש המשנה כפשוטו, דבן זומא לא ניצח לחכמים וא"כ בע"כ אין פירושו של זכיתי נצחתי, אלא פירושו כמ"ש הר"מ שלא זכיתי לדעת הרמז שנרמז בכתוב, ומזה הוכרח הר"מ לפרש דהרי אני כבן שבעים שנה לא קאי על הנס שנעשה לא אלא על גודל יגיעתו בתורה, וכנ"ל, ואילו מה שמבואר בגמ' דקאי על הנס שנעשה לו הוא לפי מה דמיייתי שם בגמ' את המשך המו"מ, והר"מ כאן פירש לפי פשוטו.

זכירת יציאת מצרים – לזכור שהקב"ה אהבנו

הרב נ. דודון

מצוה להזכיר כל יום את יציאת מצרים, ע"י זכירת הפסוק: אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהוֹדוֹת לְכֶם לְאֱלֹהִים אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

השאלה מה צריך לכוין? הנה פירש"י (פר' שלח. במדבר טו, מא): אשר הוצאתי אתכם. **על מנת שתקבלו עליכם גזירותי: אני ה' אלקיכם.** שלא תאמרו לא נעשה ולא ניטול שכן, **אלא על כרחכם אני מלככם.** עכ"ל.

ורבי אברהם בן הגר"א (בברכה א' דשמו"ע) פירש: אשר הוצאתיך מארץ מצרים להיות לכם לאלקים. **פירוש, להנהיג אתכם ולספק כל צרכיכם.** עכ"ל. ולכאורה הם חולקים מה זה האלקות שבשבילה ה' הוציאנו ממצרים, שלרש"י הוא **להחיל עלינו את שלטונו וגזירותיו**, ולר"א בן הגר"א, הוא **להחיל עלינו את אבהותו ואחריותו לתת לנו את כל הטוב.**

וקשה שרש"י עצמו פירש שהאלקות זה אהבה, ופטרונות ודאגה לכל הטוב שלנו. דכתיב בפר' לך (בראשית יז, ב): וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי... **לְהוֹדוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ.** ופירש"י מה זה ברית האלקות? **"שאהיה לך לאלוה ולפטרונו (אחראי שיהיה לך את כל הטוב):** ואתנה בריתי. **ברית של אהבה וברית הארץ.**" עכ"ל.

*

כשמקבלים התורה מגיעים להבנה שה' אהבנו, ועי"ז בוטחים בו

אמנם באמת מקור דברי רש"י בפר' שלח הוא מהספרי, וז"ל: למה הדבר דומה, למלך שנשבה בן אוהבו, ומשפדאו, לא פדאו לשום בן, אלא לשום עבד, שאם יגזור ולא יהיה מקבל עליו יאמר לו עבדי אתה, **כך כשפדה הקב"ה את זרע אוהבו לא פדאם לשום בנים אלא לשום עבדים.** עכ"ל. וא"כ קשה על ר"א בהגר"א, ועל רש"י בפרשת לך.

וי"ל, דהנה קשה שהספרי קורא לישראל בן אוהבו (בני אברהם), והלא כתוב **בנים אתם לה'!** ועו"ק, שהספרי ממשך: כיון שיצאו למדבר (וחנו במרה) התחיל לגזור עליהם **מקצת מצוות.** התחילו ישראל להיות מנתקים, אמר להם עבדי אתם ע"מ כן פדית אתכם, שאהיה גזור ואתם מקיימים. ע"כ. וקשה למה הספרי לא מדבר על אחר מתן תורה **שקיבלו כל המצוות.**

וי"ל דהנה כתוב (תהלים עח, ה): וְנָקַם עֲדוֹת בְּעֵינַי וְתוֹרָה שֶׁם בְּיַסְרָאֵל... וְיִשְׁמְרוּ בְּאֱלֹהִים פְּסָלָם. וביאר הגר"א במשלי כב, יט: **ועיקר נתינתו התורה לישראל – הוא כדי שישמרו בטחונם בה,** כמ"ש וישמרו באלקים כסלם. עכ"ל. וצ"ב איך ע"י קיום התורה מגיעים לבטחון?

וי"ל דהנה כתב הרמח"ל (פת"ח, א, ב), שכל התורה באה ללמד רק דבר אחד, והוא **להבין מתוך חכמת התורה שכל מה שנעשה בעולם יוצא רק מאתו יתברך, ושכוונת הקב"ה בכל מעשיו הוא רק להעמיד חפצו הטוב – להטיב.**

ומעתה מבואר דברי הגר"א בתהלים, **שלאחר שחכמת התורה מלמדתני את האמונה שהקב"ה אהבנו ורוצה להיטיב עמנו בלי גבול, ממילא אותה האמונה מביאה לבטחון שנהיה בטוחים שבסוף הקב"ה יתן לנו את כל הטוב,** ולכן התורה מביאה לבטחון, וכ"כ באור יחזקאל (אמונה, נגא): אמרה תורה "בנים אתם לד' אלוהיכם", ונתבונן נא בהרגשת אב לבנו, והרי כל אשר לו יתן אדם לבנו, ואף יותר ממה שדורש לעצמו מבקש כל אחד לבניו, והרי יכולת השי"ת ללא גבול, ונמצא שודאי יתן הקב"ה לבניו ישראל ללא גבול. **ובאמת המשכיל והמתבונן בזה יגיע במהרה למדת הבטחון, שכיון שבן הוא להקב"ה, בודאי שהקב"ה לא ימנע רב טובו ממנו.** עכ"ל.

והנה מי שלא מכיר בכך שהקב"ה אביו, הקב"ה אביו רק בנסתה, ואינו מראה לו אבהות בגלוי, וזהו שאמרו בספרי, שבתחילה כשקיבלו רק **מקצת מצוות,** עדיין לא הגיעו לאמונה שהקב"ה אוהבם, ולכן קרויים רק "בן אוהבו", ואז עיקר הכוונה ד"להיות לכם לאלקים", הוא שעל כרחכם אני מלככם, **אבל לאחר שקיבלו כל התורה והבינו כמה הקב"ה אהבנו, מאז נקראים "בני הקב"ה בגלוי", ואז עיקר הכוונה להיות לכם לאלקים. להנהיג אתכם ולספק כל צרכיכם.**

והשתא הכל מיושב, שרש"י (שלח) מדבר בעיקר על לפני מתן תורה, ור"א בהגר"א מדבר בעיקר על אחר מתן תורה, וכן רש"י בפר' לך מדבר על אברהם שידע כל התורה ויכל להשיג האמונה בשלימות.

*

עיקר הלימוד מיצי"מ, שהקב"ה אהבנו מאד, ואהבתו אינה תלויה בדבר

וזה עיקר האמונה שלומדים מיציאת מצרים, להיווכח מההנהגה שהקב"ה עשה לטובתנו ביצי"מ, **שהקב"ה אוהב אותנו מאד,** ולהיווכח מזה שגאל אותנו למרות קטרוגו של שר המצרים הללו והללו עובדי ע"ז, **שסוג האהבה שהקב"ה אהבנו היא אהבה שאינה תלויה בדבר,** הקב"ה אהבנו לא בגלל המצוות, המצוות משפיעות רק על השכר ועונש בעולם הגמול (והעונש לרשעים כסירחת המצוות של הצדיקים. ואכמ"ל), אבל לא על האהבה המושלמת שתבטא כלפי כל יהודי באחרית הטובה שאחרי עולם הגמול, וכמ"כ (במדבר כג, ג) תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, וקשה למה לא כתוב "כמותם" שהרי "ישרים" הוא לשון רבים, ובע"כ ש"כמוהו" הולך על "העם", והיינו כל העם גם אלו שאינם ישרים.

וביאר הגר"א: **כי מיתה טובה הוא רק לישרים שבהם, אבל האחרית לכל ישראל הוא טוב, כידוע.**

זכירת יצי"מ בשבת ומועדים

הרב מנחם וינטר

פסחים דף קיז ע"ב אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא למען תזכור את יום וכו' וכתוב התם זכור את יום השבת לקדשו ברשב"ם כתב: צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום בין בכוס בין בתפילה של שבת בגזירה שווה דפסח ובשאר מועדים במה מצינו. וכנראה שרשב"ם למד את דבריו משבת וכמו שבשבת מזכירים את מצוות השבת גם בקידוש וגם בתפילה והינו בתפילת שמונה עשרה כן ענין יציאת מצרים דליל פסחים יש להזכירה גם בקידוש וגם בתפילת שמונה עשרה וכך הוא מהלכו של התורה תמימה בשמות בעשרת הדברות ואפילו מביא ראיה לשיטתו מגירסת חלק הראשנים שגרסו קודם את הפסוק של יציאת מצרים ואחר כך את הפסוק של שבת הבין התורה תמימה שהפסוק הראשון למד מהפסוק השני אך הוא מאיר כי אין זה מתאים עם הבנת כל האחרונים שהקשו מדוע לא מצינו בנוסח התפילה שלנו הזכרה של יציאת מצרים בתפילה של שבת. ובאמת מצינו שאין גזירה שווה למחצה א"כ אין זה משנה איזה פסוק כתוב קודם.

ברצוני לומר מהלך לולי דברי האחרונים אך לשיטתם שהלימוד הוא גם על שבת. דהנה בתוס' פסחים שם במקום ד"ה למען... ושמעתי מהר"מ שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש היו וג"ל שהוא לט' מלאכות וכשנגאלו ממצרים ציווה אותם על השבת לשבות מאותם לט' מלאכות ע"כ. נראה מדברי תוס' שמספיק אם הוא מזכיר את נושא העבדות שהינו עבדים לפרעה ועכשיו אנו עבדי השם ולא עושים לט' מלאכות כנגד העבודת פרך שהיה לנו במצרים והיינו שזה גם מתאים למה שכתוב בדברות השניות וזכרת כי עבד היתה במצרים ויוציאך אך א"כ שאלו הראשונים למה צריכים את הלימוד מג"ש הרי זה כתוב מפורש במצוות שמירת השבת ולכן צ"ל שיעקר הזכירה צריכה להיות על נושא היציאה שהפכנו להיות עבדי השם ולא רק הזכירה כי הינו עבדים ואולי זה מרומז בתפילה בקטע... וטוהר לבינו לעבדך באמת. דהינו שנזכה להיות עבדי השם חלף עבדי פרעה בהימנעות מעשית לט' מלאכות ומה שכל האחרונים טענו שאין שום זכרון ליציאת מצרים כי הם רצו איזכור על היציאה עצמה ולא רק את התוצאה שאנו עבדי השם.

ואפשר להסביר את ההבדל בין שבת לשאר המועדים בכך: כי עיקר מצוות השבת היא זכר למעשה בראשית כמו שכתוב בדברות הראשונות אך מכיוון שבדברות האחרונות מוזכר זכר ליציאת מצרים למדנו בגזירה שווה את הצורה איך להזכיר ע"י איזכור וטוהר ליבנו לעבדך באמת שנהיה עבדי השם באמת. אבל בשאר הימים טובים שכולו רק זכר ליציאת מצרים לכן הדגש הוא יותר על יציאת מצרים בתור עיקר לכן אין אנו משתמשים ברמזים אלא אומרים בתפילה זכר ליציאת מתרים וכן בקידוש.

לפי זה נוכל לענות על ההערה של הרשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שהעיר בספר הערות על מסכת פסחים שהרי המצוה לקדש את השבת ולאמר דברים בין בכניסתו ובין ביציאתו נזכיר גם יציאת מצרים וקידוש היום ומעלתו והיבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו. ז"ל הרמב"ם בספר המצוות מצווה קנה' והעיר היכן מצינו בהבדלה את הענין של זכר ליציאת מצרים אלא הענין כמו שהבדלה זה קידוש היום כי הוא מקדש את השבת בזה שניכר ההבדל בין כל הימים לשבת כך שמיד אנו עושים מלאכה ומראים כי מה שלא עשינו עד כה זה היה בגלל רצונו יתברך כ"כ בעשיית הל' מלאכות אחרי ההבדלה גם אנו מראים שעד עכשיו מה שלא עשינו זה להראות שאנו עבדי השם ולכן אנו נמנעים מלעשות מלאכות אלו ועכשיו אחרי שבת שוב אנו עושים כך ניכר ההבדל בין שבת לשאר ימי השבוע.

בספר שערי אהרון בפרשת ראה על הפסוק למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך הביא את ביאורו של רש"י שאכילת המצה והפסח הם סיבה לזכור את יום צאתך מארץ מצרים אך הוא מביא את הרשב"א בברכות שחולק וסובר כי אכילת המצה והפסח זה כדי לזכור את החיפזון וחופ' מזה שאת כל המעשים הללו יש לזכור ולעשות להם זיכרון כל השנה לפי דברי הרשב"א הללו אפשר אולי להבין מה הענין של הגזירה השווה כי זה שיש לזכור את יציאת מצרים כל השנה זה נלמד מכאן אך הגזירה שווה מוסיפה שחופ' מהזכרון הרגיל יש לזכור את יציאת מצרים בזמנים מיוחדים כמו שבפסח אנו מזכירים את יציאת מצרים בתפילה וחופ' מזה בקידוש היום וכל זה חופ' מהסיפור שיבוא אחר כך באמירת ההגדה כך גם בשבת אפילו שהזכרנו את יציאת מצרים בתפילה יש חיוב עלינו לזכור גם בקידוש וזה נלמד מהגזירה שווה.

הרב אברהם וינברג

החובה להעברת המסורת לדור הבא מתוך אמון מלא שבין הדורות, מחוברת אל עיקר מושג האמונה עצמה. כך כתב הרמב"ם: "המצוה הראשונה, שנמנענו שלא ישכח אחד ממנו אמונת האלהות. וענין המניעה הזאת נצטוונו מצוה ראשונה בקבלת מלכות שמים כלומר שנאמין שיש אלוה פועל כל הנמצאות מוציאן מאין מוחלט אל היש שהם עליו ואל היש שיחפוף בו בכל זמן מן הזמנים. והוא שאמר יתב' ויתעלה אנכי יי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים - שהיא מצוה באמונה כמו שכתב הרב (מ"ע א) וביארנו אנחנו (מ"ע א) אותו בראיה מדבריהם ז"ל. **צוה אותנו בזאת האמונה שהיא יסוד התורה, וכפל לנו מניעה בכפירה ממנו שהוא בטול כל אמת.** והוא אמרו 'השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים' (פרשת ואתחנן ו, י). - ירצה בזה שלא נשכח עיקר האלהות ונכפור או נסתפק בו לומר, שאין אלוה, ושהעולם קדמון בעצמו, או קדמון בסבה ועלה ולא ישתנה. ונתן הראיה במצוה ובמניעה הנזכרים - יציאת מצרים, שנעשה באותות ומופתים מחודשים משנים התולדות מורים על אלוה קדמון חפץ ויכול ומחדש. שענין יציאת מצרים לידעו, משתק כל כופר בחדוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת האלוה, והשגחתו, ויכולתו בכללים ובפרטים. וכפל המניעה הזאת ואמר ית' 'השמר לך פן תשכח את יי' אלהיך לבלתי שמור מצותיו' (פרשת עקב ח, יא). **וזה גם כן מניעה מלשכוח האמונה באלהות ושיכפור מפני זה בתורה ובמצוות אמת (שם) ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים (ח, יד)**" (אכן, כתבו המפרשים, שגם הרמב"ם אינו חולק בעיקר הדבר, אלא שלדעתו אלו הם לאוין הכוללים את כל התורה).

על הבהירות באמונה, הבאה מכח המסורת החזקה העוברת מדור לדור. כתב הרמב"ם בביאור הפסוק, שממנו זכור, הסיק בספר המצוות את האיסור: "רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים... הכתוב הזה לפי דעת מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד. - - כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בהם מועיל. והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם. והענין הזה יבוא עוד בפרשת [ראה, בנאמר] כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום וגו'. (רמב"ם ואתחנן ד, ט).

המסורת העוברת מיציאת מצרים ומעמד הר סיני כה חזקה, עד שהיא עומדת בפני כל פיתוי הסתה והדחה - אפילו אם היא מחוזקת באותות ובמופתים. כפי שמבאר הרמב"ם בפרשת ראה. את הנאמר בתורה: "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום - הנה צוה הכתוב שלא נשמע למתנבא בשם ה' לעבוד ע"ז, כלל, ולא נביט באותות ובמופתים שיעשה, והזכיר הטעם מפני שאנחנו ידענו מיציאת מצרים שהוא מעשה ממש לא חזיון ולא מטרה כי לה' הארץ והוא המחדש והחפץ והיכול ואין אלהים מלבדו, וידענו ממעמד הר סיני כי הוא פנים בפנים צוה אותנו ללכת בדרך הזה שלא נעבוד לזולתו כלל, וכבודו לאחר לא נתן, וזה טעם אשר צוה ה' אלהיך". (רמב"ם פ' ראה יג, ב). לכן, כל מי שמסית אדם יחיד, וק"ו אם מסית ציבור, שלא להאמין ביציאת מצרים, או מסיתם שלא להאמין במסורת האמונה העוברת מדור לדור, ומונע מהם לקבל את האמונה, עליו נאמר: "לא תאבה לו ולא תשמע אליו... וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: (פ' ראה יג ט-יא). האיסור שלא לאהוב את המסית הוא, ומבואר ברש"י "לא תאבה לו - לא תהא תאב לו, לא תאהבו. לפי שנאמר ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב". לא רק זאת אלא גם יש מצוה לשנאו, ככל משנאי ה'. כפי שכתב החפץ חיים בהלכות רכילות: "נראה לי פשוט שעליהם יש לאו מן התורה שלא לאהובם, ממה שצויתנה התורה במסית 'לא תאבה לו ופירש רש"י והוא מהספרי וכן פסק הרמב"ם בהלכותיו דהצווי הוא מן התורה שלא לאהובו. ואין לומר דהצווי הוא רק למסית לעבודת גילולים. דזה אינו, דזיל בתר טעמא - כי בקיש להדיחך מעל ה' אלהיך' וכו', ואחד מדיח את היחיד או את הרבים כדאייתא בסנהדרין (סז). באר מים חיים ה' רכילות א, ט). לכן, כל מגמה הבאה לערער את האמונה, לקרר את המסורת, או למנוע בכל דרך וסגנון את האמון הבסיסי הקיים בין אבות לבנים ובין החכמים לתלמידיהם, נחשבת כשייכת אל אותו מהלך של הסתה, ועלינו להתייחס אליה בהתאם.

כפי שכתב החזון איש: "אם כי העקרים של אמונות ודעות המקובלות וקבועות לנו, יסודותם בעומק החכמה ומחקר המדע, אבל הדרך הישרה לפנינו, היא ללכת בתום לב, ולהאמין אמונה שלמה ופשוטה. וחובתנו להתרחק ממחקר ולאמת בלבבנו את כל העיקרים בפשוטם השגור בפי כל, כחכם כהדיוט - - ומן הטוב היותר רצוי לפניך הוא הסחת הדעת מחטיטה בענינים אלו. ובראשית הנליזה לפני חמישים ששים שנה אשר רוב העם היו שומרי מצוה, היו הנלוזים מתחילים להתמך על הדברים המופקקים מעין אלה, והחרדים אל דברו ית' היו מרימים את ריח הכפירה הנודף מהם. וכל הדור החפשי הם על הרוב מבניהם ומנכדיהם של האבות והזקנים האלה" (קוב"א חזו"א א, ט"ו).

הרב צוריאל גלעזר

הגר"א (בפי לאסתר א, ב) חילק בין נס יציאת מצרים שמזכירין בכל יום משא"כ נס פורים, אף שהיה ממיחה לחיים ובמצרים היה רק מעבדות לחירות, וביאר דנס פורים היה בהסתר פנים דהיינו שסיבב הקב"ה לעשות בדרך הטבע, ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה. ומבואר דדין הזכרת יצי"מ הוא על הניסים הגדולים שהיו ביציאה.

והנה בפסחים קיז: אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יצי"מ בקידוש היום, כתיב הכא (פר' ראה) למען תזכור את יום צאתך וכתיב התם זכור את יום השבת לקדשו. והקשה המהרש"א ל"ל מהאי קרא למען תזכור והרי בשבת גופה כתיב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו'. ותיריך דזכירת יצי"מ קאמר דנלף מג"ש להזכיר בקידוש אבל בדברות שניות לא כתיב רק זכירת עבודת מצרים, ע"ש. ונראה ביאורו כנ"ל בד' הגר"א דדין הזכרת יצי"מ הוא זכירת הניסים, אבל זכירת העבודה איה"נ דבמהות השבת נכלל וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, אך ההזכרה דקידוש לאו מדין זה.

נמצא דאיכא בשבת ב' דינים של זכירת יצי"מ הא' דכתיב להדיא בקרא וזכרת וכו' והיא זכירת העבודה. והב' זכירת הניסים והיא ככל ההזכרות שבתפילות במשך השנה, [ולחובת הקידוש יליף ראב"י מג"ש].

ונראה דהיא שיטת הטור (רעא) שבפירוש "תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים" הביא ב' פי', וז"ל אפשר לומר שהשבת תחלה למקראי קדש שהם זכר ליצי"מ [שכל המועדים הם זכר ליצי"מ], והרמב"ם כתב שהשבת עצמו זכר ליצי"מ כי בעבור היות יצי"מ מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול, על כן כתב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת, שאם יראה על לכת ספק על השבת שמורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שאלוה עניך ביצי"מ.

ומן התימה שהטור הביא את כל לשון הרמב"ם בפרשת ואתחנן ולא הזכיר כלל את דעת הרמב"ם שהביאו הרמב"ם שם בראשית דבריו, שפירש הציווי וזכרת כי עבד היית וכו' על כן צוה לעשות את יום השבת, הוא שנשבות וננוח בשבת כדי שנזכור חסדי ה' בהוציא אותנו מעבדות למנוחה. ולכאן לפי הרמב"ם יתפרש "זכר ליציאת מצרים" על היציאה משעבוד ועבודה למנוחה, ואמאי לא הזכיר הטור פירוש זה.

ומבואר מזה דס"ל לטור דהאי פלוגתא בין הרמב"ם לרמב"ם אינה נוגעת לדין הזכרת יצי"מ, דהם נחלקו במהות השבת דהיא זכר ליצי"מ כדכתיב בקרא וזכרת, ובזה פליגי אם נאמר כלפי המנוחה או כלפי הניסים שביציאה, אבל דין הזכרת יצי"מ פשיטא ליה דקאי על הניסים דהוא מה שמזכירים בכל התפילות, וכדכתב הגר"א. ובזה גם הרמב"ם מודה דהזכרת יצי"מ היא הניסים [רק דלשיטתו אינו מצד עצם השבת] ולכן לא הביאו בטור.

אך התוס' בפסחים שם פליגי על יסוד זה, דכ' וז"ל למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים - לכת קבעו זכר ליצי"מ, ושמעתי מהר"ם שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך, ופיר' בא"ת ב"ש ו"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירים על השבת לשבות מאותם ל"ט מלאכות. ע"כ. ומבואר בזה דדעת התוס' דזכר ליצי"מ הוא על עצם העבודה ודלא כהטור שהוא על הניסים. וכ"כ המהרש"א שם.

והנה אין לפרש דפליגי בפלוג' הרמב"ם והרמב"ם דהרי בתוס' מוכח דלא ניחא להו לפרש כהרמב"ם דעצם מנוחת שבת היא זכר ליציאה מעבדות למנוחה אלא פירשו שהמניעה ממלאכות היא כנגד המלאכה, אך מ"מ ס"ל דזכר ליצי"מ לא נאמר על הניסים בדוקא.

ויתכן לבאר דהנה בעצם הדין דהזכרת יצי"מ בקידוש, יש לעיין אם היא ככל ההזכרות שמזכירים בתפילות בחול ובי"ט (עי' בפ' הגר"א שם) ומדין זכירת יצי"מ. או דהוא דין מיוחד מצד השבת לזכור יצי"מ ולפ"ז הזכרה דקידוש אינה כדין תפילה כלל. וז"ל דבזה נחלקו, דלפי הטור הדין הוא מצד זכירת יצי"מ כבתפילה ובתפילה בודאי דהענין הוא זכירת הניסים הגדולים כמ"ש הגר"א, ולכן פשיטא ליה דאין הכוונה למ"ש הרמב"ם בענין המנוחה. אבל לפי תוס' איכא כאן דין מיוחד לזכור מצד השבת ועל כן פירשו דעצם השביתה בשבת מורה על יצי"מ, ומצד זה אין חילוק אם הזכירה על היציאה או על העבודה דסו"ס מתקיים וזכרת כי עבד היית [אע"פ דאינו המקור להזכרה אך הוא המקור למהות השבת כזכר ליצי"מ והילפו דראב"י דצריך לזכרו בקידוש].

וסמך נפלא לדברינו מצאנו בס"ד בסידור רבינו שלמה מגרמייזא וחסידיו אשכנז דאי' שם בפירוש האי פסקא בקידוש בזה"ל...לכך אנו מזכירים בכל התפלות זכר ליצי"מ לקיים מצוותיו. והר"ר יהודא חסיד פירש לכן אנו מזכירין יצי"מ בקידושא דשבת שעיקר שבת לא נצווה אלא על שם יציאת מצרים ומביא ראיה מדברות אחרונות דכתיב ביה וזכרת כי עבד היית... על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת, הרי שיקר שבת ע"ש יצי"מ. ע"כ הרי מבואר ב' שיטות אלו ממש דהפירוש הראשון הוא שהזכר ליצי"מ ככל התפלות, ואין שייכות למהות השבת אלא שבאופן כללי אנו מזכירים תמיד יצי"מ כמחייב לקיום המצוות. [וכ"כ ס' הפרדס ס' קמה ע"ש]. אבל בפירוש ר"י החסיד מבואר דהוא מדין השבת עצמה מפני שענינה הוא זכר ליצי"מ. (ועי' מור וקציעה רעא).

דרושים חברותא לזמן אלול

טלפון	שעה	מקום	נושא	
057-3141265	9:30-10:30	אזור שד"ח	גמ' חזרה בהספק	בוקר
054-7836000			גמ' מכות בעיון	
9745638		עדיף ברכפלד	גמ' נשים/נזיקין בעיון ישיבתי	
052-7644586		מרכז קרית ספר	פתוח	אחרון
9340105		זכרון משה	ב"ק/ב"מ שני דפים לשבוע	
057-3136926		עדיף בית תפלה	ארבעה אבות בעיון - הכנה לשיעור	
050-4123974	לפחות שעתיים	עדיף מש"ח / בית אבא	איזהו נשך	
9741156	2:45-4	גדרומית	פתוח	ערב
050-4190377	6:30		מחפש שיעור דף היומי	
9740279	1-3 או אחרי 9	גבעה צפונית	דרוש שיעור דף היומי לבחור ביש"ק	
054-8403599		ברכפלד	קדשים, יסודי	שישי
054-3972578		פתוח	דף היומי	
057-3131379	מ 7:30 כשעתיים	קצה"ח/סוף נתי"מ	דף היומי והל' מליחה/בב"ח	
9745799		ברכפלד - ישועת דוד	רמב"ן על הפרשה	
052-7683128	סוף שבוע	חפציבה	נושאים מגוונים	

לתשומת לב:
כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת, לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

קושיא

יש לתמוה, מדוע אנו מזכירין יצ"מ באופן כללי דהיינו אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, והלא בפסוק (בפ' ראה) כתוב "למען תזכור את יום צאתך" וכן בפ' בא נאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם מארץ מצרים וגו' ולא יאכל חמץ. הרי שפשטא דקרא הוא שצריך להזכיר גם את היום שיצאנו, והיינו שהיה צריך לומר לכ' את הפסוק ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו', שבפסוק זה מוזכר התאריך, או כל פסוק אחר שמוזכר בו התאריך.

הרב אורי שחר

נושאי הגליונות הבאים

שופטים - תמים תהיה עם אלקיך
כי תצא - איסור משקלות חסרות
כי תבא - השמחה בעבודת ה'

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net
או בדיסק: בתיבות "עומקא דפרשה".
עד יום שלישי בלילה.
אין קבלת כת"י

בשורה טובה לשוחרי תורה

ביום שני ב' אלול מתחדש

השיעור השבועי הקבוע
בשולחן ערוך בעיון

ממו"ר הגאון רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א
ראב"ד מודיעין עילית ת"ו

בשיעור השבוע ממשיכים באו"ח סי' תנא סעיף טז

השיעור מתקיים מידי יום ב' בביהמ"ד מאור חיים נתי"מ 2 בשעה 7:40 בערב

שיעור

דף היומי על דרך העיון

הכולל תמצית מביאורי הראשונים והאחרונים

מפי המגיד שיעור הותיק

הגאון רבי ישראל מאיר פרצוביץ שליט"א

יתקיים בס"ד בכל ערב בשעה 9:30

בביהכ"נ יוצאי חברון שד"ח 13

מתחילים ביום ראשון א' אלול

שיעורים בדף היומי

מגיד השיעור	מקום	שעה	
הרב א. קובלבסקי	יוצאי חברון, שד"ח	5:30-6:15	בוקר
	אהל יוסף מאיר, מנ"ח 1	6:00-6:45	
	נתיבות המשפט 111	7:05	
	זכרון מאיר	8:00-8:40	ערב
	רשב"י 36 בעזרת נשים	9:00	
הרב גלר זאב	היכל יצחק, ח. שיעורים	10:30-11:30	
הרב חקק	היכל יצחק, ח. שיעורים	5:15	
	הספריה התורנית, ר"ע 23	7:15	
	ביהכ"נ שאגת אריה	8:00-8:55	
	חניכי הישיבות, אוה"ח 23	8:15-9:15	
הרב א. ש. בייפוס	אהל יוסף מאיר, מנ"ח 1	8:45	
הרב אהרן רייזנר	היכל יצחק, ח. שיעורים	9:00-10:10	
הרב י. מ. וייספיט	שיח יצחק, מס"י 1	9:00	
הרב אליאך	בני הישיבות - גרין פארק	9:00	
	משכן התורה, ר"ע 30	9:15-10:15	
הגרי"ם פרצוביץ	יוצאי חברון, שד"ח	9:30	

נא לעדכן על שינויים והוספות בטל' 9141217

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות,
בכל ערש"ק יש לשלוח בקשה לכתובת:
gal200@neto.bezeqint.net

להנצחות
ופרטום בגליון:
052-7678393